

КОНВЕНЦИЈА О ЗАСТАРЕЛОСТИ У ОБЛАСТИ МЕЂУНАРОДНЕ ПРОДАЈЕ ТЕЛЕСНИХ ПОКРЕТНИХ СТВАРИ

Генерални секретар Организације уједињених нација сазвао је за 20. мај 1974. Међународну конференцију, на чији дневни ред је стављено питање доношења конвенције о застарелости у области међународне продаје телесних покретних ствари. Пројект ове конвенције израдила је Комисија Уједињених нација за међународно трговинско право. После неколико обавештења о самој Комисији и њеном раду на овом пројекту, биће дат кратак систематски преглед садржине предложене конвенције и, најзад текст пројекта конвенције.

Први део

КОМИСИЈА ЗА МЕЂУНАРОДНО ТРГОВИНСКО ПРАВО И ЊЕН РАД НА ПРОЈЕКТУ КОНВЕНЦИЈЕ

Историја пројекта конвенције почиње истовремено када и историја Комисије кога га је припремила. Одлуку о образовању Комисије за међународно трговинско право донела је Генерална скупштина 17. децембра 1966. (Резолуција 2205/XXI). Том одлуком одређено је да ће Комисија радити на „прогресивној хармонизацији и унификацији међународног трговинског права”, и прецизиране су њене разне активности у том правцу. Између осталог тамо је речено да ће Комисија припремати нове међународне конвенције и нове типске и једнообразне законе, или радити на прихватању инструмената, као и радити на кодификацији и на општијем прихватању израза, правила, узанси и обичаја међународне трговине, у сарадњи, кад год је то корисно, са организацијама које се баве овим питањима. Предвиђено је да ће Комисија бити сазивана једном годишње у редовно заседање и даће се састајати наизменично у седишту Организације уједињених нација у њеном Уреду у Женеви.

Прво заседање Комисије било је од 29. јануара до 26 фебруара 1968. После опште дискусије о програму рада Комисије прихваћен је као радни документ један списак предмета који би требало да уђу у тај програм. Ту су наведени: међународна продаја телесних покретних ствари; трговинска арбитража; транспорт; осигурање; међународна плаћања; интелектуална својина; уклањање сваке дискриминације у законима који се примењују на међународну трговину; заступање; легализација докумената. Између ових предмета Комисија је одлучила да се узму у проучавање пре свих осталих ова три предмета: међународна продаја телесних покретних ствари; међународна плаћања; трговинска арбитража. Радна група којој је Комисија поверила да проучи питања метода рада на овим предметима поднела је после неколико дана, за време истог заседања, један детаљан радни документ о томе. После дискусије тог документа Комисија је донела одлуку о методима проучавања наведених приоритетних предмета до њеног другог заседања.

Што се тиче првог предмета, међународне продаје телесних покретних ствари, у чији оквир улази и материја о застарелости која је предмет предложеног пројекта, Комисија је установила да су у току опште дискусије поједини представници указали на следећа питања:

1) међународна продаја телесних покретних ствари уопште;

2) Хашка конвенција из 1964. о Једнообразном закону о међународној продаји телесних покретних ствари, и о Једнообразном закону о закључивању уговора о међународној продаји телесних покретних ствари;

3) Хашка конвенција из 1955. о закону који се има применити на продају телесних покретних ствари са међународним карактером;

4) израда једног трговачког законика;

5) уговори о продаји;

6) разни правни аспекти уговора о продаји:

а) рокови и застарелост у области међународне продаје ствари;

б) заступање;

в) последице немогућности извршења;

г) уговорне клаузуле о вишој сили;

д) општи услови продаје, типски уговори,

INCOTERMS и други трговински изрази.

Комисија је даље закључила да је немогуће у почетку њеног рада бавити се истовремено свим овим питањима, па је због тога одабрала између њих неколико главних, и то су: 1) Хашка конвенција из 1964; 2) Хашка конвенција из 1955. о закону

који се примењује на продају са међународним карактером; 3) рокови и застарелост у области међународне продаје ствари; 4) општи услови продаје, типски уговори, *INCOTERMS* и други трговински изрази. Али је уз то речено да сваки члан Комисије може поднети Генералном секретару студије о ма ком другом питању из области одређених приоритетних предмета, а Секретар је замољен да достави ове студије сваком члану Комисије. За проучавање сваког од ова четири одабрана питања Комисија је утврдила програм и метод рада. Што се тиче питања рокова и застарелости у области међународне продаје, која нас овде једино интересује, Комисија је затражила од Генералног секретара да после потребних консултација позове владе држава које су чланице Комисије да му поднесу студије о питању рокова и застарелости у области међународне продаје ствари. Упућујући овај захтев владама Генерални секретар треба да им скрене пажњу да је пожељно добити студије које би приказивале правне системе света. Најзад, при крају заседања образована је једна радна група коју је Генерални секретар могао сазвати недељу дана пре отварања другог заседања комисије, ако би сматрао да је за будући рад Комисије корисно да се та група састане и прегледа материјал прикупљен на основу одлука Комисије.

На другом заседању Комисије, одржаном од 3. до 31. марта 1969. образовано је више радних група за проучавање појединих питања из програма рада Комисије, између осталих једна радна група од седам чланова са задатком да проучи питање рокова и застарелости у области међународне продаје телесних покретних ствари у циљу припремања претпројекта међународне конвенције. Ова радна група имала је да се ограничи на проучавање који би општи рок требало одредити чијим би истеком наступало гашење или застарелост права купца или продавца; она није требало да се бави питањима одређених рокова чијим би истеком купац или продавац губили права (нпр., право да се одбије пријем робе, право да се одбије да се испоручи роба, или право да се захтева накнада због недостатка саобразности), пошто се сматрало да је боље да се тим питањем позабави радна група којој је поверено проучавање међународне продаје телесних покретних ствари. Поред овог општег упутства пажња радне групе привучена је нарочито на ова питања:

- а) час од кога почиње тећи рок застарелости;
- б) трајање рока застарелости;
- в) околности у којима се ток рока може обуставити или прекинути;
- г) околности у којима рок може престати;
- д) да ли се рок застарелости може модификовати споразумом страна, у којој би мери то било могуће;

б) питање да ли суд треба да води рачуна о застарелости *ex officio* или само на захтев неке од страна;

е) питање да ли претпројект и конвенције треба да добије облик једнообразног закона или типског закона;

ж) питање да ли је нужно да се укаже да ће се правила претпројекта конвенције примењивати као правила материјалног права или као правила поступка;

з) у којој би мери и даље било потребно узети у обзир правила сукоба закона.

Радна група састала се од 18. до 22 августа 1969. На почетку свог рада радна група је поставила начело да правила будуће конвенције треба да буду одређена и што је могуће више независна од сваког посебног правног система; број изузетака мора бити „стриктно ограничен у интересу сигурности и једноставности трговинских односа“. О резултатима дискусије о свим постављеним питањима, радна група поднела је опсежан извештај Комисији. Комисија је испитивала тај извештај на свом трећем заседању одржаном од 6. до 30. априла 1970. године, и закључила да затражи од радне групе да састави један претпројект конвенције за идуже, четврто, заседање Комисије. Радна група састала се по други пут од 10. до 21. августа 1970. На овом заседању она је израдила претпројект конвенције и са коментаром и извештајем о свом раду понела га Комисији.

На четвртном заседању Комисије одржаном, од 29. марта до 20. априла 1971. после дискусије претпројекта конвенције закључено је да се замоли радна група да састави дефинитиван текст претпројекта за пето заседање Комисије. Према том захтеву радна група је на свом трећем заседању, одржаном од 30. августа до 10. септембра 1971. године изградила ревидирани пројект конвенције са коментаром, водећи рачуна о примедбама учињеним у дискусији у Комисији и материјалу прибављеном од стране Секретаријата.

На свом петом и последњем заседању, одржаном од 10. априла до 5. маја 1972. године, Комисија је испитивала претпројект. Пошто су били предложени разни амандмани, замољена је радна група да поново испита неке чланове, и ова се у ту сврху састала више пута. Више редакционих група позабило се текстом неких чланова. На крају, 5. маја 1972. године Комисија је одлучила да прихвати текст пројекта Конвенција и препоручила Генералној скупштини да сазове једну међународну конференцију ради закључења једне конвенције о застарелости у области међународне продаје телесних покретних ствари на бази тог пројекта.

Други део

КРАТАК СИСТЕМСКИ ПРЕГЛЕД САДРЖИНЕ КОНВЕНЦИЈЕ

Конвенција има 46 чланова груписаних у четири дела: први део под насловом „Основне одредбе“ садржи правила о року и току застарелости и могућим инцидентима (чл. 1—29); у другом су мере које се државе потписнице обавезују да предузму ради примене конвенције (чл. 3—32); у трећем, правила о могућим декларацијама и резервама (чл. 33—38); најзад, у четвртном делу налазе се закључне одредбе.

Конвенција о застарелости у међународној продаји телесних покретних ствари има далеко мањи значај од Хашких конвенција о продаји из 1964. и 1955. Питања застарелости долазе у задњи ред питања која се могу поставити у вези са правима насталим у вези са уговором о продаји. Али су она, ипак, од великог значаја за трговину, и уопште у области облигација. У трговини, као и међу грађанима, главна корист од установе застарелости није у томе што она одређује временску границу за вршење повериоачевог права, и ослобађа дужника од обавезе, иако се тај изглед застарелости прилично истицао приликом израде Конвенције, нити је застарелост установљена у том циљу. Њена је главна сврха, а и корист, у томе што олакшава дужнику који је извршио своју обавезу да одбије евентуални поновни повериоачев захтев позивајући се једноставно на протек одређеног времена, дакле без потребе да пружа доказе о испуњењу своје обавезе и да их у ту сврху чува.

Конвенцију су саставили стручњаци који су добро познавали материју. Они су се нашли пред тешким задатком да за велики број питања у овој материји, за која у разним националним правима постоје различита решења, нађу општеприхватљива решења независна од сваког правног система, која би задовољавала потребе промета у целом свету. Они су тежили да та решења буду практична, а текст кратак и јасан. У том свом настојању они су се сукобили са разним тешкоћама. Између осталог, стварну тешкоћу представља то што поједини правни системи имају у овој области различите установе, засноване на различитим концепцијама, и служе се различитим терминологијама и појмовима који се не подударују. Бива и да се истом појму дају различите садржине у разним правним системима. Поред тога, знатне тешкоће представљало је и постојање различитих тежњи у Комисији у погледу појединих решења, те се морало тражити компромисно решење. Све те тешкоће оставиле су трагове на текстовима Конвенције. А кад се томе дода да су аутори Конвенције, у тежњи да буду што краћи нека ре-

шења дали само имплицитно, може се слободно рећи да ова Конвенција није модел потпуне јасноће.

Због наведених чињеница постоји опасност и за ову конвенцију, као и за многе друге, да њене одредбе буду различито схваћене и различито примењене, те да буде осујећен циљ који се имао у виду и ради чијег постизања је Конвенција припремљена. На ту опасност указује чл. 7. Конвенције, који захтева да се приликом тумачења и примене ове Конвенције води рачуна о њеном међународном карактеру и о потреби да се постигне једнообразност у њеном тумачењу и примени (чл. 7). Текстови Конвенције представљају потпун систем норми о застарелости права и тужби које могу имати један према другом купац и продавац у међународној продаји телесних покретних ствари. Али облик који је дат некима од тих норми и њихово место у систему Конвенције отежавају да се схвати њихова садржина. Кратак преглед садржине општег дела Конвенције (чл. 1—29), у коме се налазе правила о застарелости, а који је састављен на основу материјала Комисије, има за сврху да олакша да се при упознавању са текстовима Конвенције уочи њена систематика и значење и домаћај њених одредби.

I. — ОБЛАСТ ПРИМЕНЕ

1. — Међународна продаја телесних покретних ствари

Одредбе ове конвенције примењују се, као што се то види из њеног наслова, кад су у питању тужбе и права у вези са уговором о продаји телесних покретних ствари који има међународни карактер. За критеријум међународног карактера продаје узета су седишта уговорника, те продаја има тај карактер само ако уговорници у часу закључења уговора имају своја седишта у разним државама (чл. 2, ст. 1). Нема никаквог значаја држављанство уговорника, ни да ли су уговорници трговци или не, као ни да ли је њихов уговор трговински или грађански (чл. 2, ст. 4). Конвенција се примењује у свим случајевима кад уговорници имају своја седишта у разним државама, без обзира на њихово држављанство и без обзира на трговински или грађански карактер уговорника или њиховог уговора (чл. 2, ст. 4).

Критеријум је једноставан и разликује се знатно од критеријума Једнообразног закона о продаји телесних покретних ствари (Хашка конвенција од 1. јула 1964.). За признавање међународног карактера продаје тај закон се не задовољава условом да стране имају своја седишта у разним државама, него

поставља још неке допунске услове који се тичу или превоза ствари, или понуде и прихватања или места испоруке (чл. 1. Једнообразног закона). Критеријум Једнообразног закона критикован је због своје сложености и тешкоћа на које његова примена може наићи у пракси, али ни критеријум наше конвенције није прихваћен једногласно. Остављено је конференцији опуномоћеника да питање још претресе и да одлучи. Уз то, поменимо да је Комисија Уједињених нација за међународно трговинско право образовала и једну радну групу са задатком да проучи питање у вези са ревизијом Хашког једнообразног закона о међународној продаји телесних покретних ствари и да је испољена тежња да и Једнообразни закон и конвенција о застарелости имају исти критеријум за одређивање међународног карактера продаје телесних покретних ствари.

Може се догодити да једна уговорна страна има више седишта у разним државама, па и у држави у којој има своје седиште друга страна. У том случају, за њено седиште сматра се њено главно седиште, те ако се то седиште налази у истој држави у којој има своје седиште и друга страна, продаја неће имати међународни карактер, и на питања застарелости неће се примењивати одредбе Конвенције, већ унутрашње право те државе. Изузетно, у случају кад једна страна има више седишта у разним државама, ако, с обзиром на околности које су стране уговорнице знале, или о којима су стране водиле рачуна, у време закључења уговора, неко друго седиште, а не главно седиште стоји у тешњој вези са уговором и његовим извршењем, за питање о међународном карактеру продаје узеће се у обзир то седиште (чл. 2, ст. 2).

Најзад, кад једна страна уговорница нема седишта, узима се у обзир њено редовно боравиште (чл. 2, ст. 3).

Конвенција се примењује само ако су у часу закључења уговора и продавац и купац имали своја седишта у разним државама потписницама Конвенције. Приликом израде претпројекта било је предложено да се примена Конвенције прошири на све случајеве међународне продаје телесних покретних ствари, без обзира на то да ли се седишта купца и продавца налазе на територијама држава које су потписале Конвенцију. Тиме би Конвенција добила најшире поље примене. Али се на крају ипак одустало од тога, те примена Конвенције ограничена на случајеве кад се у часу закључења уговора седишта продавца и купца налазе на територијама разних држава потписница Конвенције (чл. 3, ст. 1).

На тако ограниченом пољу Конвенција се примењује без обзира на закон који би се имао применити на основу правила међународног приватног права (чл. 3, ст. 2). Сврха Конвенције

управо је да одстрани примену интерних права појединих држава и да у овој материји постави једнообразна правила. Разуме се, да се од тога изузимају случајеви када сама Конвенција упућује на та правила у чл. 13, ст. 1 и у чл. 21, ст. 3. Уз то, уговорници могу и сами одстранити примену Конвенције на њихов уговор ако одреде да ће се на њихов уговор примењивати закон неке државе која није потписница Конвенције. У том случају суд државе потписнице Конвенције пред којим се буде водио спор, неће применити одредбе Конвенције, већ одредбе изабраног страног закона, разуме се под условом да је тај избор пуноважан, што ће суд ценити према правилима свог права о аутономији воље у овој области.

2. — Предмет конвенције

Конвенција се примењује на „застарелост тужби и гашење права која имају један према другом купац и продавац у вези са уговором о међународној продаји телесних покретних ствари“ (чл. 1, ст. 1). Изрази „застарелости тужби“ и „гашење права“ унети су у овај текст један поред другог да би се осигурало подједнако схватање и примена Конвенције у свим државама, без обзира како се у њиховим интерним правима схвата и изражава дејство протекла одређеног времена на права која уговорници могу имати један према другом. Поред ових израза, може се приметити још да текст говори о правима која уговорници могу имати један према другоме „у вези са уговором“ *“qui se rapportent á un contrat”* „relating to a contract“), што је шире од „права која потичу из уговора“, као што је стајало у првом претпројекту конвенције (из 1970). Изразом „у вези са уговором“ обухваћена су, у првом реду, узајамна потраживања уговорника која потичу из уговора. Али су њим обухваћена и права на раскидање уговора, као и право на поништење уговора, за чију је застарелост у разним националним правима предвиђен рок различит од општег рока застарелости. Тако, на пр., по француском Грађанском законнику општи рок застарелости износи 30 година (чл. 2262), а рок застарелости за поништење или раскидање уговора износи 10 година (чл. 1304). По Конвенцији право на раскидање уговора и право на поништење уговора застаревала би као и потраживање из уговора у истом року. Треба одмах додати да се Конвенција неће нужно примењивати у сваком случају на тужбе за поништење уговора. У њеном чл. 34. предвиђено је да свака држава уговорница може изјавити приликом депоновања свог инструмента ратификације или приступања да неће примењивати одредбе ове Конвен-

ције на тужбе за поништење уговора. У недостатку такве изјаве и на застарелост тужби за поништење уговора примениће се одредбе Конвенције.

Конвенција се примењује на рокове застарелости, али се она не примењује на преклузивне рокове, чије је пропуштање санкционисано губитком права и чији ток не може бити ни продужен ни прекинут. Конвенција не употребљава израз „преклузиван рок“ него га описује као „рок у коме је једна страна дужна, под претњом да неће моћи вршити своје право, да достави обавештење другој страни или да изврши коју другу радњу изузев покретања неког поступка“ (чл. 1, ст. 2). Тако, према законима неких држава купац губи право да се позове на неки недостатак ствари ако није обавестио продавца о његовом постојању у кратком року од када га је открио (чл. 151 Општих узанси; чл. 39 Једнообразног закона о међународној продаји телесних покретних ствари). На те и сличне случајеве не примењује се Конвенција; они остају под владом интерног права. Али, ипак, примениће се Конвенција кад је губитак права предвиђен ако у одређеном року заинтересована страна треба да покрене неки поступак (судски, управни или арбитражни — чл. 1, ст. 2, *in fine*). Пор. чл. 9, ст. 3, и чл. 21, ст. 3).

3. — Лица

С друге стране, Конвенција се примењује само на односе уговорника. Она се не примењује на тужбе или права која у вези са уговором може имати један уговорник према неком трећем, на пр. на тужбе према јемцу свог саговорника. Она се не примењује такође на тужбе и права које у вези са уговором може имати неко трећи према једном уговорнику, на пр. на тужбу према продавцу — произвођачу може на основу гаранције за исправно функционисање ствари имати лице које је купило ствар од купца („гарантија за производ“).

Као уговорници имају исти положај њихови наследници и правоследибеници на које су прешла њихова права из уговора (чл. 1, ст. 3, т. а), на пр. у случају уступања уговора, или припајања једног предузећа неком другом предузећу.

4. — Уговори и права на које се Конвенција не примењује

Из домена примене Конвенције изузети су, пре свега, извесни случајеви продаје за које се сматрало да постоје посебни разлози да питање застарелости тужби и права у вези са њима

остане под владом надлежног закона. То су, са малом изменом и додатком продаје које су изузете из домена примене Једнообразног закона о међународној продаји телесних покретних ствари (чл. 5), и које Конвенција набраја у свом члану 4. Ту је, прво, наведен случај продаје телесних покретних ствари оне врсте и количине које обично купује појединац за личну или породичну употребу, или за потребе домаћинства. То су тзв. потрошачке куповине. Оне представљају незнатан део међународног промета. С друге стране, разна законодавства нарочито у последње време, садрже све више посебних одредби за заштиту потрошача те је изгледало природно да се ове продаје оставе под владом интерног законодавства. Али ће се Конвенција применити и на такву продају кад се из уговора, или из неких ранијих послова страна уговорница, или из обавештења које су оне дале у било које време пре закључења или приликом закључења уговора, види да ствари нису купљене за сопствену потрошњу, него за неку другу употребу.

Уз случај потрошачких куповина, чл. 4. Конвенције наводи следеће случајеве продаје на које се Конвенција не примењује: продају на јавној дражби; продају у случају принудног извршења и друге судске продаје; продају хартија од вредности и новца; продају бродова и ваздухоплова; продају електрицитета. За сваку од наведених продаја постоје нарочити прописи у месту где се оне обављају, због њихове посебне природе или због природе њиховог предмета. Нека од правила која се њих тичу имају императиван карактер, те се сматрало да је најбоље оставити све ове случајеве продаје у потпуности под владом интерног права.

Поред ових случајева Конвенција се не примењује ни на неке случајеве мешовитих уговора у којима се поред елемената уговора о продаји налазе и елементи уговора о делу или уговора о раду. Тако, исто као по чл. 6. Једнообразног закона о међународној продаји телесних покретних ствари, неће се сматрати као продаја уговора о испоруци телесних покретних ствари које треба да се израде или произведу, кад је страна која је наручила ствар дужна дати битан део елемената потребних за ту израду или производњу (чл. 6, ст. 2). Затим, имајући у виду случајеве у којима се продавац машина обавезао да изврши њихову монтажу и стављање у погон, и друге сличне случајеве у којима се једна страна обавезала да поред испоруке ствари изврши одређене радове или да пружа друге услуге, Конвенција искључује своју примену у случајевима у којима

се претежни део обавеза продавца састоји у извршењу радова или других услуга (чл. 6, ст. 1).

Из домена примене Конвенције искључена су и нека права која стоје у вези са уговором продаје а која су набројана у члану 5. овим редом: 1) права заснована на телесној повреди или на смрти купца или неког другог лица. Ради се само о случајевима у којима је смрт лица или телесна повреда наступила у вези са уговором продаје, нпр. због неке мане продате ствари, јер су остали случајеви искључени самим одређивањем домена примене Конвенције у њеном члану 1. У неким правима ова одговорност има уговорни карактер, а у неким она се сматра деликтном одговорношћу, и да би избегле разлике у примени конвенције случај је искључен из њеног поља примене и остављен интерном праву; 2) права заснована на нуклеарној штети коју је проузроковала продата ствар. Питање права заснованих на тим штетама и њихова застарелост одређени су Бечком конвенцијом од 21. маја 1963. године; 3) права заснована на привилегији залози, или на ком другом реалном (имовинском) обезбеђењу, јер она нису у вези са уговором продаје, а уз то због њихове реалне природе на њих се редовно примењује закон места где се ствар налази; 4) права заснована на пресуди или арбитражној одлуци донетој после спроведеног поступка; 5) права заснована на наслову који је извршен према закону места где се извршење тражи и 6) права заснована на трасираној меници, чеку или софтверној меници. Права наведена под 4), 5) и 6) и кад су настала у „вези“ са међународном продајом сувише су удаљена од ње, а у случају менице и чека пренесених на неког трећег та веза је потпуно прекинута, и то је између осталог разлог што је изгледало боље изузети њихову застарелост од примене Конвенције.

Најзад, у низу случајева у којима се Конвенција не примењује може се поменути и случај сукоба ове Конвенције са неком ранијом или доцнијом конвенцијом у којој су такође предвиђени рокови застарелости тужби и права у вези са међународном продајом којом се бави наша Конвенција. Ако купац и продавац имају своја седишта у државама које су потписнице неке такве конвенције, примениће се одредбе те раније или доцније конвенције а не ове Конвенција. У случају кад један уговорник има седишта у разним државама, или кад нема седишта, него само редовно боравиште, за одређивање његовог седишта, односно боравишта, примениће се правила ове Конвенције (чл. 36 и чл. 2, ст. 2 и 3).

II. — РОК ЗАСТАРЕЛОСТИ

1. — Дужина, почетак и рачунање рока застарелости

За тужбе и права у вези са међународном продајом Конвенција предвиђа један општи рок застарелости, и један краћи рок за тужбе због недостатака ствари (чл. 8—11). У истим текстовима је предвиђено када у појединим случајевима рок застарелости почиње тећи, а у засебним текстовима постављена су правила за рачунање рокова застарелости (чл. 27 и 28). Поред тога у Конвенцији су предвиђени апсолутни рокови застарелости који се не могу никако продужити, и чијим истеком застаревају све тужбе и права (чл. 22).

Општи рок застарелости тужби и права која могу имати један према другом купац и продавац у уговору о међународној продаји телесних покретних ствари износи четири године (чл. 8). Тај рок почиње тећи оног дана када тужба може бити подигнута (чл. 9, ст. 1). У истом члану прецизирана је примена овог правила у случају тужбе због преваре као и у случају тужбе због „повреде уговора“. Кад је у питању тужба због преваре учињене приликом закључивања уговора узето је да је тужба могла бити подигнута оног дана када је превара била откривена, или је разумно морала бити откривена (чл. 9, ст. 2). А кад је у питању тужба због неке „повреде уговора“, а овим изразом је обухваћено свако неизвршење својих обавеза од стране једног уговорника, као и свако извршење које није саобразно уговору (чл. 1, ст. 3 тач. д), сматра се да је тужба могла бити подигнута оног дана када се та повреда догодила (чл. 9, ст. 3). Има законодавстава у којима се тужба због повреде уговора може подићи тек пошто је овлашћена страна учинила одређено саопштење другој страни, а то значи да ће између повреде уговора и тог саопштења протећи извесно време. Тиме се не одлаже почетак тока застарелости, и он не почиње тећи од дана саопштења, већ оног дана када се повреда уговора догодила.

Посебан рок застарелости за тужбе због недостатка ствари износи две године (чл. 10). Почетак тока застарелости у овом случају зависи од тога да ли је недостатак видљив или скривен. Засебно правило за почетак тока застарелости постављено је за почетак тока застарелости кад је продавац дао купцу изричну гаранцију. — Кад се ради о недостатку који се могао опазити у часу продаје ствари, застарелост почиње тећи оног дана када је стварно предата ствар купцу. То значи да све док купац није био у могућности да прегледа купљену ствар застарелост не почиње тећи (чл. 10, ст. 1). — Кад се ради о неком скривеном недостатку који се није могао установити у часу предаје ства-

ри него тек после извесног времена, застарелост почиње тећи оног дана када је тај недостатак установљен или је разумно морао бити установљен. Ово одлагање почетка тока застарелости не може се отегнути у недоглед; оно је ограничено, те ће се у овом случају тужба сматрати застарелом по истеку осам година од дана када је ствар била стварно предата купцу (чл. 10, ст. 2). — Што се тиче случаја кад је продавац дао купцу неку изричну гаранцију, застарелост тужбе засноване на гаранцији почиње тећи оног дана када је купац открио или морао открити чињеницу на којој се тужба заснива, а најдоцније од дана истека гаранције (чл. 10, ст. 3).

Најзад, Конвенција садржи посебна правила о почетку тока застарелости у случају раскидања уговора једностраном изјавом, кад је та могућност предвиђена у закону који се примењује на уговор. Према Конвенцији почетак тока застарелости зависи од тога да ли је изјава о раскидању учињена другој страни пре датума одређеног за извршење. Кад је то случај, рок застарелости почиње тећи од дана када је изјава учињена, а ако то није случај он почиње тећи од датума одређеног за извршење (чл. 11, ст. 1). — Кад је у питању уговор са сукцесивним обавезама, па због неизвршења једне обавезе друга страна, у случају предвиђеном у закону који се примењује на уговор, изјави да раскида уговор, застарелост у погледу свих сукцесивних обавеза почиње тећи од дана када је учињена изјава о раскидању. Али, ако у овом случају друга страна не изјави да раскида уговор, застарелост њених права насталих неизвршењем појединих обавеза почиње тећи, за сваку поједину обавезу од датума када је требало да буде извршена (чл. 11, ст. 2).

Што се тиче питања када истиче рок застарелости Конвенција одређује да је то у поноћ оног дана који има исти датум као дан када је застарелост почела да тече. Предвиђајући могућности да у последњем месецу рока нема истог датума, речено је да ће у том случају рок застарелости истећи у поноћ последњег дана последњег месеца рока (чл. 27, ст. 1). Иначе рок се рачуна по календару места где је поступак покренут (чл. 27, ст. 2). — Може се десити да је последњи дан рока празник, или уопште дан када суд не ради, те поверилац не може да покрене судски поступак против дужника у смислу чл. 12. или да истакне своје право у неком другом поступку, као што је поступак смрти или неспособности дужника, или стечајни поступак (пор. чл. 14). У том случају рок застарелости се продужава тако да обухвата први радни дан који долази после празника или дана када суд ради (чл. 28).

2. — *Измене у року застарелости правним послом уговорника*

У нашем праву време одређено за застарелост не може се правним послом ни продужити ни скратити, нити се може одредити кад ће застарелост почети да тече, као ни да неко време неће тећи (чл. 5 Закона о застарелости потраживања). Разлог је у томе што би свака могућност измене у режиму застарелости могла бити злоупотребљена од јаче стране у уговору. Исти основни став има и Конвенција у чијем је чл. 21 т. 1, речено: „Рок застарелости не може се ни скратити ни продужити, нити се његов ток може променити изјавом страна или њиховим споразумом”. Али, за разлику од нашег права у коме од овог правила нема изузетка, Конвенција у продужетку наведеног текста упућује на став 2. истог члана у коме је предвиђена једна могућност продужавања рока застарелости. Према том тексту, дужник може једностраном писменом изјавом упућеном повериоцу док застарелост тече продужити њен рок, једанпут или више пута, али укупно највише за четири године, рачунајући од датума када би рок застарелости био истекао сходно одредбама Конвенције. Занимљиво је приметити да се раније изузетно дозвољавало уговорно скраћивање рока застарелости, пошто је оно користило дужнику, а да овај једини изузетак у Конвенцији предвиђа могућност да се трајање рока застарелости продужи, што је управо било забрањено у скоро свим законодавствима из разлога јавног интереса, а и потребе да се заштити дужник од повериоачевог притиска. Објашњење ове промене става налази се у условима под којима је продужење рока могуће. Оно је могуће тек пошто је рок застарелости почео да тече, дакле када је поверилац већ у могућности да против дужника покрене поступак за наплату свог потраживања. Изјава о продужењу рока застарелости учињена пре тога ништава је. Пристајући на продужење рока застарелости дужник омогућава повериоцу да без ризика по своје право причека са подношењем тужбе против дужника, а обе стране добијају у времену за преговоре око уређења својих односа кад се не слажу о нечему око њих. Затим, продужење рока може се извршити само писменом изјавом дужника упућеном повериоцу. Најзад, рок застарелости може се продужити на тај начин више пута, али укупно највише за четири године, рачунајући од дана када би рок застарелости према одредбама Конвенције био истекао да није био продужен.

Ове одредбе Конвенције не односе се на преклузивне рокове, чије је изузимање од примене њених одредби истакнуто на уопштен начин у самом њеном почетку (чл. 1, ст. 2). Под

удар њихове забране не потпадају уговорне клаузуле којима би стране уговорнице скратиле или продужиле неки преклузивни рок у коме би, за стицање или вршење неког права према надлежном закону, било потребно предузети неку радњу. Питање њихове пуноважности остављено је надлежном закону. Пример радње која треба да буде предузета у року на који се Конвенција не односи је обавештење о констатованој несаобразности (мани) ствари које је купац дужан упутити продавцу у одређеном кратком законском року, да би могао сачувати права која му у том случају припадају. Према чл. 21 ст. 3, може се уговором скратити и законски рок за покретање арбитражног поступка, како је то уобичајено у неким областима у уговорима о продаји потрошне робе. То се може урадити кад је у питању било која радња, изузев покретања судског поступка. У том погледу чл. 21 ст. 3, оставља више простора за примену интерног права него начелни чл. 1, ст. 2, у коме је реч о поступку уопште, а овде само о судском поступку.

3. — Апсолутни рокови застарелости

Поред могућности да се рок застарелости продужи дужниковом писменом изјавом (чл. 21, ст. 2), у Конвенцији је предвиђено више случајева у којима се под одређеним условима рок застарелости продужава. У неким посебним случајевима, као што су они предвиђени у чл. 18 и 20, које ћемо доцније видети, одређени су крајњи рокови, после чијег истека није више могуће продужити рок застарелости ни по ком основу. За остале случајеве предвиђени су општи апсолутни рокови застарелости. Тужбе засноване на неком недостатку ствари застаревају у сваком случају у року од осам година, а остале тужбе у року од десет година, рачунајући увек од дана када је рок застарелости почео да тече (чл. 22). По истеку тих рокова није више могуће ни по ком основу спречити наступање застарелости.

III. — ПРЕСТАНАК ТОКА И ПРОДУЖЕЊЕ РОКА ЗАСТАРЕЛОСТИ

Главна сврха Конвенције, како је истицано у више наврата у току њене израде, је да се одреди рок у коме продавац и купац могу покренути неки поступак за остварење својих права из уговора међународне продаје телесних покретних ствари. У законодавствима разних држава ток тога рока може бити прекинут или суспендован (зауостављен, спречен) разним догађајима и околностима. Питања који су то догађаји и окол-

ности и која су њихова дејства на ток рока застарелости различито су уређена. У многим законодавствима време протекло пре прекида застарелости не рачуна се, и од прекида почиње изнова да тече рок застарелости, док се у случају суспендовања (застоја или спречавања) тока застарелости време протекло пре суспендовања рачуна и на њега наставља време протекло после престанка узрока који је изазвао суспендовање тока застарелости.

Решавању сплета питања у вези са повериочевим радњама предузетим ради остварења његовог права, и разним догађајима који могу утицати на трајање рока застарелости, у Конвенцији се приступило на сасвим други начин. У одсеку под насловом „Престанак тока и продужења рока застарелости” (чл. 12—20), у чл. 12—14 наведене су радње повериочеве које имају за дејство да рок застарелости „престане тећи”, што, као што ће се видети, не треба схватити као „прекид тока застарелости”. После тога наведени су случајеви у којима се сматра из разних узрока да рок застарелости није „престао да тече”, иако је поверилац предузео неку од наведених радњи; у накнаду за оно што би тиме изгубио повериоцу се даје накнадни рок од једне године, ако је време потребно за застарелост већ истекло, или би требало да истекне за мање од једне године. То практично значи да се рок застарелости продужава (чл. 15. и 16.). Најзад, у чл. 18—20 предвиђено је која дејства на рок застарелости производе ови догађаји: прекид застарелости по закону дужниковог седишта (чл. 18), признање дуга од стране дужника (чл. 19) и неотклоњиве и несавладиве околности које су спречиле повериоца да предузме потребну радњу да би застарелост престала тећи (чл. 20). Иако су ови случајеви сврстани под наслов о „Престанку тока и продужетка рока застарелости” у њима се не ради ни о престанку тока ни о продужењу рока застарелости. Као што ће се видети прва два спадају у класичне случајеве прекида застарелости, а трећи је случај суспендовања (застоја, спречавања) тока застарелости, и сви они су уређени углавном онако како су ти случајеви уређени у законодавствима која знају за прекид и суспендовање тока застарелости, те ћемо их као такве и засебно приказати.

1. — Престанак тока застарелости

Застарелост престаје тећи покретањем судског или арбитражног поступка као и истицањем свог права у сваком другом поступку.

Покретање судског поступка. — Застарелост престаје тећи када поверилац предузме неку радњу која се према закону

суда сматра као покретање судског поступка против дужника, као и када у неком поступку који је раније покренуо против дужника истакне свој захтев против њега (чл. 12, ст. 1). Пошто се у разним законодавствима покретање судског поступка врши на разне начине, а, с друге стране, у неким законодавствима прекид застарелости не догађа се у часу покретања поступка, већ доцније, у Конвенцији је постављено горње правило, и остављено је интерном праву да одреди у коме се часу сматра да је поступак покренут.

Када поверилац подигне противтужбу онда у погледу датума када настаје престанак тока застарелости ваља разликовати: ако тужба и противтужба потичу из једног или више уговора који се односе на исти посао, онда се сматра да је противтужба подигнута када је противтуженик подигао свој захтев, и да је тог дана престала тећи застарелост против тужиоцевог права (чл. 12. ст. 2). Али ако то није случај, онда застарелост почиње тећи оног дана када је противтужба подигнута. — Иначе, питање радње која се има сматрати као противтужба спада у интерно право суда, исто као и питање којом се радњом сматра да је поступак покренут.

Покретање арбитражног поступка. — У том погледу ваља разликовати према томе да ли је у питању уговорна или обавезна арбитража. За питање престанка тока застарелости у случају када је спор изнесен пред обавезну арбитражу важе правила Конвенције о престанку тока застарелости покретањем судског поступка, пошто се поступак пред обавезном арбитражом сматра као судски поступак: застарелост престаје тећи када једна страна предузме неку радњу која се по закону који се примењује на арбитражу сматра као покретање судског поступка. Није тако када се ради о уговорној арбитражи. И у том случају застарелост престаје тећи када једна страна покрене арбитражни поступак, али када се има узети да је арбитражни поступак покренут, које радње треба поверилац да предузме у ту сврху, одређује се уговором о арбитражи, или законом који се примењује на тај уговор (чл. 13, ст. 1). Ако у том погледу није ништа предвиђено ни у уговору о арбитражи, ни у закону који се на њу примењује, у Конвенцији је постављено правило „да ће се сматрати да је арбитражни поступак покренут оног датума када је арбитражни захтев достављен у редовно боравиште или у седиште друге стране или, у случају да они не постоје, у последње познато боравиште или седиште” (чл. 13, ст. 2).

У неким арбитражним уговорима среће се клаузула „да никакво право неће настати све док не буде донесена арбитражна одлука” (чл. 13 ст. 3). Без обзира на то да ли је та клаузула пуноважна по закону који се примењује на арбитражни

уговор, она је без утицаја на питања тока застарелости и његовог прекида: на та питања примењују се наведене одредбе Конвенције (чл. 13, ст. 3).

Остали поступци. — Поред судског и арбитражног поступка постоје и други поступци у којима поверилац може тражити признање или намирење свог потраживања (чл. 14). Такви су, између осталих, стечајни поступак, оставински поступак, поступак ликвидације неког удружења или друштва. То су обично поступци колективног намирења поверилаца и њихово покретање редовно не бива радњом индивидуалног повериоца, као што је то случај са судским или арбитражним поступком. У многим законодавствима покретање неких од тих поступака бива одлуком суда и даном доношења те одлуке престају тећи рокови застарелости потраживања. Конвенција не садржи неку сличну општу одредбу. Према њеном члану 14. у сваком таквом поступку „застарелост престаје тећи када поверилац пријави своје право да би добио његово признање или извршење”. Сам акт пријаве права у већ покренутом поступку повлачи за собом престанак тока застарелости. Али пошто се ради о поступку који може интересовати више лица, Конвенција додаје у продужетку наведеног текста да тако бива „изузев кад закон који се примењује на тај поступак не предвиђа нешто друго”, нпр. да застарелост свих потраживања против стечајног дужника престаје тећи даном доношења одлуке о отварању стечаја, као што је то случај са законима о стечају у многим државама.

Посебни случајеви престанка тока застарелости. — Правила о престанку тока застарелости покретањем неког од поступака према одредбама чл. 12, 13. или 14. имају у виду односе једног повериоца и једног дужника. Али правна ситуација може бити сложенија. У Конвенцији су предвиђена два таква случаја: случај солидарних дужника и случај кад је купац отуђио прибављену ствар неком трећем (потоњем прибавиоцу) (чл 17).

Покретање поступка против једног од солидарних дужника. — Покретање поступка против једног од солидарних дужника нема *ipso facto* дејства према његовим садужницима, те за њих рок застарелости тече и даље. Да би рок застарелости престао тећи и према солидарном садужнику, потребно је да га поверилац обавести, писмено, пре истека рока застарелости предвиђеног у Конвенцији, о покретању поступка против његовог садужника. После тог обавештења поверилац је дужан покренути поступак и против њега, и то пре истека рока застарелости предвиђеног у Конвенцији, или у року од године дана од покретања поступка против његовог садужника, ако је тај рок дужи (чл. 17, ст. 1. и 3).

Покретање поступка од стране потоњег прибавиоца. — Кад купац отуђи прибављену ствар, ако његов купац (потоњи прибавилац) покрене поступак против њега, онда то нема утицаја на рок застарелости предвиђен у Конвенцији за купчево право према продавцу. Да би тај рок престао тећи потребно је да купац писмено обавести продавца пре истека рока застарелости предвиђеног у Конвенцији, да је потоњи прибавилац покренуо поступак против њега. После тога купац је дужан, исто као поверилац солидарних дужника у напред наведеном случају, покренути поступак против продавца, и то пре истека рока застарелости предвиђеног у Конвенцији, или у року од године дана од када је покренут поступак против њега, ако је тај рок дужи (чл. 17, ст. 2. и 3).

2. — Продужење рока застарелости

Одредбе чланова 12, 13. и 14. о престанку тока застарелости остављају отворено питање о навршетку застарелости чији је рок престао да тече покретањем неког од поступака предвиђеног у тим члановима. Кад Конвенција не би садржала допунске одредбе за ову ситуацију, онда застарелост чији је ток прекинут неком од тих радњи не би никада истекла. У чл. 15. и 16. садржане су одредбе о навршетку застарелости у тим случајевима. Оне се састоје у фикцији да у неким случајевима застарелост није престала да тече и у продужењу рока застарелости кад је то оправдано.

Најважнији и најопштији од тих случајева је кад је поступак, чијим је покретањем застарелост престала тећи, окончан без доношења дефинитивне одлуке. У том случају сматра се да рок застарелости није ни престао да тече (чл. 15, ст. 1), већ да је продужио да тече за све време од кад је почео да тече, као да се у међувремену није ништа десило. Друге последице таквог окончања поступка зависе од тога због чега је поступак окончан без доношења дефинитивне одлуке. Ако се то десило вољом повериоца, нпр. повлачењем тужбе, или гашењем или поништењем поступка због његове неактивности (перемпција), пошто се сматра да рок застарелости није ни престао да тече покретањем поступка, застарелост ће наступити кад протекне законски рок, рачунајући од датума када је био почео да тече. Али ако је поступак окончан без доношења дефинитивне одлуке независно од воље повериоца, нпр. због ненадлежности суда, и онда се сматра као и у претходном случају да рок застарелости није престао да тече, али ће он бити продужен у неким случајевима. То ће бити ако је у часу окончања поступка време законског рока застарелости већ било протекло, као и ако је

тада до његовог протекла било остало мање од једне године. У тим случајевима, поверилац има право на накнадни рок од једне године рачунајући од окончања поступка, што значи да се рок застарелости продужава за једну годину рачунајући од окончања поступка. (чл. 15, ст. 2).

Други случај продужења рока застарелости, који је престао тећи покретањем неког поступка сходно члановима 12, 13. и 14, предвиђен је у чл. 16, ст. 1, Конвенције. У том тексту предвиђен је случај да је поступак, чијим је покретањем престао да тече рок застарелости окончан дефинитивном одлуком о повериочевом праву, а да поверилац, ипак, и поред ове одлуке, има право, према закону који се примењује на уговор, да покрене нови поступак у некој другој држави да би остварио исто право. То може бити зато што се нада да ће добити бољу одлуку, или што хоће да избегне велике трошкове око признања и извршења добијене одлуке. У том случају сматра се да рок застарелости у овом погледу није престао тећи покретањем поступка који је окончан доношењем дефинитивне одлуке, те ако је у време доношења те одлуке време законског рока застарелости већ било протекло, као и ако је тада до његовог протекла било остало мање од једне године, рок застарелости се продужава за једну годину рачунајући од доношења одлуке.

Најзад, трећи случај продужења рока застарелости, који је престао тећи покретањем неког поступка по чл. 12, 13. и 14, предвиђен је у чл. 16, ст. 2 Конвенције. И у овом случају као и у претходном претпоставља се да је покренути поступак окончан дефинитивном одлуком о повериочевом захтеву. Ако признање или извршење те одлуке буде одбијено у некој другој држави сматра се да рок застарелости повериочевог првобитног захтева није престао да тече покретањем поступка у коме је донесена одлука о повериочевом праву, те поверилац има право као и у претходном случају, и под истим условима, на накнадни рок од једне године.

3. — Прекид тока застарелости

Поред напред изнесених случајева продужења рока застарелости, у чл. 18. и 19. предвиђена су још два случаја, у којима се у ствари не ради о продужењу рока застарелости већ о прекиду тока застарелости, у значењу који тај израз има у нашем праву. Јер, последице које у тим случајевима наступају после одређених повериочевих радњи углавном су исте као и последице које наступају у законодавствима која познају прекид тока застарелости: рок застарелости који је дотле текао престаје да тече и почиње да тече изнова рок исте дужине. Служ

чајеви предвиђени у тим текстовима су: прекид застарелости по закону земље у којој дужник има своје седиште и прекид застарелости признањем дуга.

Рок застарелости према Конвенцији „престаје да тече” кад поверилац покрене неки судски, арбитражни или административни поступак, како је предвиђено у чл. 12—14. Исте радње повериоачеве повлаче у многим законодавствима прекид тока застарелости. У неким од тих законодавстава то није једина радња којима се може прекинути ток застарелости. Тај ток може бити прекинут у неким државама између осталог стављањем дужника у доцњу. Тако, да ако је то случај са законодавством земље у којој дужник има своје седиште, кад поверилац стави дужника у доцњу у тој држави пре истека рока застарелости предвиђеног у Конвенцији, ток застарелости се прекида и тада почиње да тече нови рок од четири године почев од датума одређеног тим законодавством (чл. 18). Разуме се, ако је поверилац, уместо да стави дужника у доцњу покренуо у тој држави неки судски, арбитражни или административни поступак ток застарелости неће бити прекинут, него ће престати да тече сходно правилима Конвенције. Додајмо да нови рок застарелости који тече после прекида не може бити дужи од четири године почев од датума када би према правилима о трајању и почетку рока застарелости (чл. 8—11) био истекао.

Други случај прекида тока застарелости је кад дужник призна своју обавезу пре истека рока застарелости (чл. 19). Да би наступио прекид тока застарелости признање мора бити учињено писмено. Оно се може учинити и посредно, исплатом камате или делимичним извршењем обавезе од стране дужника, али само ако се из те исплате или из тог извршења може разумно закључити да дужник признаје своју обавезу. Последица признања обавезе је да се време застарелости које је протекло пре признања не рачуна у рок застарелости, а од признања почиње да тече нови рок застарелости од четири године.

4. — Суспендовање (спречавање, застој) тока застарелости

Застарелост не тече, а ако је већ била почела тећи њен даљи ток престаје, ако је поверилац био у немогућности, због околности независних од њега, а које није могао ни избећи ни савладати, да покрене поступак и тако учини да рок застарелости престане да тече (чл. 20). То је класичан случај суспендовања тока застарелости. *Contra non valentem agere non currit prescriptio*. Формула је довољно широка, те обухвата не само случајеве више силе, већ и остале случајеве настале без повериоачеве кривице у којима повериоцу није било могућно покре-

нути поступак против дужника, нпр. када је дужник дао нетачну адресу.

Утицај наведених изузетних околности на рок застарелости према Конвенцији друкчији је од оног који оне имају према класичној теорији. Постојање изузетних околности без утицаја је на рок застарелости ако је од њиховог престанка до истека рока застарелости остало више од једне године. Али ако су те изузетне околности престале тек пошто је истекао одређени рок застарелости, или ако је од њиховог престанка до истека тог рока остало мање од једне године, рок се продужава на једну годину почев од часа њиховог престанка. У сваком случају, без обзира колико су трајале изузетне околности које су спречавале покретање поступка против дужника, рок застарелости не може се продужити више од четири године почев од датума када би према правилима о трајању и почетку рока застарелости (чл. 8—11) био истекао.

IV. — ДЕЈСТВА ЗАСТАРЕЛОСТИ

После истека рока застарелости „застарело право не може се признати ни извршити ни у којем законском поступку” (чл. 24, ст. 1). Са застарелошћу потраживања главнице застарева и право на камате (чл. 26).

Као и по нашем праву, на застарелост може се позвати само заинтересована страна; о њој суд, као ни други орган пред којим се води поступак, не води рачуна по службеној дужности (чл. 23). То је традиционално правило у многим законодавствима. Има, међутим, законодавстава у којима суд узима у обзир застарелост по службеној дужности. Због тога је у Конвенцији дата могућност свакој држави да изјави приликом депонована свог инструмента ратификације или приступања, да се неће сматрати обавезном да примењује ову одредбу Конвенције (чл. 35).

Али, ослобађање дужника од обавезе застарелошћу није у свему исто што и испуњење обавезе, те ако дужник драговољно испуни своју обавезу после навршења застарелости, то испуњење је пуноважно и дужник не може захтевати да му се врати оно што је дао или учинио на име испуњења. Он нема право на повраћај исплаћеног, чак и ако није знао да је застарелошћу ослобођен своје обавезе (чл. 25). Поред тога, и после истека рока застарелости „свака страна може се позвати на сопствено право и истаћи га против друге стране као средство одбране или компенсације”. Застарело право може се истаћи у сврху компенсације „само под условом: а) да су оба потраживања

настала из једног уговора или из више уговора закључених у току истог посла: или б) да су се оба потраживања могла компенсирати у било које време пре истека рока застарелости” (чл. 24, ст. 2).

V. — МЕЂУНАРОДНО ДЕЈСТВО

Радње и околности предвиђене у чл. 12, 13, 14, 15, 17. и 18, које су предузете односно које су настале, у једној држави производе своје пуно дејство у свим државама уговорницама. Које су то радње и околности изнесено је напред. Међу њима нарочито су практично значајни покретање неког поступка и продужење рока застарелости. Наведене радње и околности имају то дејство уколико је поверилац предузео са свом брижљивошћу кораке да дужник буде обавештен о њима што пре.

(Страни правни живот, 1974., бр. 82)

A SUMMARY

THE CONVENTION ON LEGAL EXPIRATION IN THE FIELD OF INTERNATIONAL SALE OF PHYSICAL MOVABLE PROPERTY

The Draft Convention on Legal Expiration In The Field Of International Sale Of Physical Movable Property has been worked out by the United Nations Commission for Commercial Law. This Convention has 46 articles grouped into four sections: the *first section* bears the title „General Provisions” and contains regulations concerning time limits, the period of legal expiration and possible incidents (Articles 1-29); the *second section* contains measures which the states signatories are under the duty to undertake for the implementation of the Convention (Articles 30-32); the *third section* contains rules concerning possible declarations and reserves (Articles 33-38) the *fourth section* contains the closing articles. This Convention undeniably has lesser significance than the Hague Conventions on Sale from 1955. and 1964., The question of legal expiration is certainly not of predominant significance in the entire matter of sales contracts. But it is still very important for trade and the field of obligations as a whole. In trade and in the public the main benefit from the institution of legal expiration is not that it sets a time limit for the performance of creditor’s rights and relieves the debtor of his obligations, although this feature of legal expiration has been pronounced during work on the text of the Convention. Its main purpose and benefit lies in the fact that it is much easier for the debtor to reject any repeated claim for payment on part of the creditor referring simply to the lapse of a period of set time, naturally if he has already settled his obligations, therefore, he is not called upon to produce evidence of settlement of his obligations and to file it away for that purpose alone

The work on this Convention has met with many difficulties. Among others, the fact that individual legal systemes have separate institutions foun-

ded on different concepts. In addition to that, concepts and terms in individual legal systems are diverse. It also happens that one concept is given diverse substance in individual legal systems. And in addition, the members of the Commission in the tendency ved so it may well be said that this Convention is not the model of total clarity.

RÉSUMÉ

CONVENTION RELATIVE A LA PRESCRIPTION DANS LE DOMAINE DE LA VENTE INTERNATIONALE DES BIENS MOBILIERS CORPORELS

L'esquisse de la Convention relative à la prescription dans le domaine de la vente internationale des biens mobiliers corporels a été élaborée par la commission des Nations Unies de droit commercial international. La Convention est composée de 46 articles groupés dans quatre parties: la première partie sous le titre: „Dispositions élémentaires” contient les règles relatives aux délais et au cours de la prescription et aux incidents possibles (articles 1—29), dans la deuxième sont les mesures que les Etats signataires s'obligent d'entreprendre aux fins de l'application de la Convention (articles 30—32), dans la troisième partie sont les règles relatives aux déclarations possibles et aux réserves (articles 33—38), et enfin dans la quatrième partie se trouvent les dispositions conclusives. Il est incontestable que cette Convention a une moindre importance que les conventions de La Haye de 1964 et 1955 relatives à la vente. Les questions de la prescription ne se trouvent certainement pas en première ligne des questions qui peuvent se poser en relation avec le contrat de vente. Mais elles sont néanmoins d'une grande importance tant pour le commerce que pour les obligations en général. Dans le commerce ainsi que parmi les citoyens l'utilité principale de l'institution de la prescription ne se trouve pas dans le fait qu'elle détermine la limite du temps du droit du créancier et qu'elle libère le débiteur de l'obligation de l'obligation, quoique cet aspect de la prescription était accentué à l'occasion de l'élaboration de la Convention. Son but principal, ainsi que son utilité se trouvent en ce qu'elle facilite au débiteur qui a rempli son obligation de refuser la demande éventuellement réitérée du créancier en se référant simplement sur l'écoulement du temps déterminé donc sans qu'il soit nécessaire de fournir de preuves qu'il a remplis ses obligations et qu'il les garde dans ce but.

La composition d'une telle convention avait causé de nombreuses difficultés. Entre autres ces difficultés consistaient en ce que certains systèmes juridiques ont dans ce domaine des institutions différentes basées sur des conceptions différentes. De même les notions et les termes dans les divers systèmes sont différents. Il arrive aussi qu'a la même notion on attribue un contenu différent dans les divers systèmes juridiques. Et quand on y ajoute que les auteurs de la convention dans la tendance d'être aussi brefs que possible ont formulé certains règlements seulement de façon implicite on peut dire en toute liberté que cette convention n'est pas un modèle de clarté complète.